

STREEKMUSEUM HOEKSCHE WAARD
HOFWEG 13 3274 BK HEINENOORD

BULLETIN 67

APRIL 1995

STICHTING
VRIENDENKRING VAN HET STREEKMUSEUM HOEKSCHÉ WAARD
(ingeschreven K.v.K. Dordrecht nr. S 119934)

Redactie en secretariaat:

Hofweg 13, 3274 BK Heinenoord. Giro 38.70.852.
Contributie: minimaal F 10,-- per persoon/jaar.

Redactie:

C.L. Boon-Braun	W. Reedijk
J. Gerretse	Drs. J.E. de Rooy
A.O. Mol	Mr. R. van der Waal
P.J. Pot	J. Weijers
K.H. van der Ree	

Hof van Assendelft:

Hofweg 13, 3274 BK Heinenoord. Telefoon 01862 - 1535.
Geopend dinsdag t/m zaterdag 14.00 - 17.00 uur.
Zaterdag bovendien 10.00 - 12.00 uur.
Leeszaal: Geopend woensdag 09.00 - 13.00 uur.
Zaterdag 10.00 - 17.00 uur.

Oost-Leeuwenstein:

Dorpsstraat 13, 3274 BB Heinenoord.
Geopend zaterdag 10.00 - 12.00 en 14.00 - 17.00 uur.

Groepen op afspraak.

Conservator:

Drs. J.E. de Rooy 01862 - 2010

Niets van deze uitgave mag zonder toestemming van de redactie worden overgenomen.

NIEUWS VAN DE REDACTIE

Beste vrienden,

De winter is voorbij en het eerste museumbulletin van 1995 ligt weer voor u. Gelukkig hebben wij in de Hoeksche Waard niet de ellende gekend, die de rest van het rivierengebied heeft doorgemaakt. Wij zijn er dankbaar voor dat dit ons eiland bespaard is gebleven. Het museumwerk is dus rustig doorgegaan en we hebben niets naar de zolders hoeven over te brengen of naar elders moeten verhuizen. Onze dijken waren veilig op deltahoogte! Maar wel hebben we "... de stem van het water met zijn eeuwige rampen gevreesd en gehoord!"

Dit jaar gaat aan de Hoeksche Waard niet zomaar voorbij! De kerk van Mijnsheerenland werd 550 jaar geleden gebouwd, de Hervormde Gemeente in 's-Gravendeel herdenkt haar 400-jarig bestaan en de Strijenaren vieren "Tien Eeuwen Strijen"! Op onze vriendendag in 1995 zullen we aan dat laatste heuglijke feit speciaal aandacht besteden. Zonder nu al in details te treden, verzoeken wij u alvast de datum te noteren, nl. zaterdag 7 oktober. De traditionele spek-met-peren-maaltijd zal ook niet ontbreken en we vertrouwen er op dat velen van U daarbij aanwezig willen zijn. Nadere bijzonderheden zult u vinden in het zomerbulletin.

Voorts hebben wij u te melden dat het team van de heren Bos en Tieleman is uitgebreid met de heer Van der Weijden, die wij hierbij namens de Vriendenkring hartelijk welkom heten.

Het aantal vrienden bedraagt thans rond de 1.600. Dankzij hen en het accurate en overzichtelijke beheer van onze penningmeester konden wij weer een financiële bijdrage leveren in de exploitatie van het museum.

Na de regens van het winterseizoen hopen wij op een mooi voorjaar, zodat onze vrienden en hun vrienden er weer op uit kunnen. Misschien is het lang geleden dat zij een bezoek aan het museum brachten.

Er zijn de laatste jaren aanwinsten bij gekomen, die u echt eens gezien moet hebben. We hebben het dan nog niet eens over de steeds groeiende schat aan genealogische gegevens die u kunt raadplegen in de studiezaal. Velen hebben de weg daarheen al gevonden! Onze medewerkers staan klaar om u wegwijs te maken.

Dit bulletin staat in het teken van de speciale herdenking van de jaren 1940-1945.

J.G.

WERKGROEP DIALECTEN

In tijd van nôôd.

Door P. Liefwaard in het 's-Gravendeels dialect.

Toen den oorlog uitbrak in de Maaidaeg van 1940 was m'n opa bij ôôns in huis. As weduwnaer had ie et jaerelang allêên gered, maor toen die wat mekêrende wier hadde m'n ouwelui gezegd: "Vaoder, blijf nie allêên tobbe, kom maor naer hierne!" Hij was altijd goed bij de pinke geweest, maor nou was tie 87 jaer, en de alteraosie van den oorlog en laeter de disterebusie kon die niet zôô goed meer wissele.

Op ten 10de Maai wazze me allemael soches vroeg al wakker van 't gevlieg en geschiet, en toen me uit 't zolderraom keke zagge me de perrechutiste as grôôte veugels op 't Eiland van Dordt neerkomme. En toen begrepe me 't glijk: 't Was mis metten aerpel.

Alle meñse in de buurt begonne rêêpe papier op te ruite te plakke voor de luchtdruk van de bomme, en dekes op te vloer te gooie, om onder te kruipe tege de scherreve. En dat was nie voor niks, want effe laeter hoorde me de eerste zwaere klappe, en de scherrefies op te panne kletters. En iedere keer damme een vliegtuig an hoorde komme, krope me rap onder de dekes, net as kuikes onder de kloek.

Toen d'r weer es zôô'n bommewerper een duikvlucht maakte, en an 't giere te hore persies in ôônze richting kwam, dook iederêên weg; maor opa scharrelde overend!

"Màn!," riep we allemael; "gao legge! daer kom een vliegtuig!" "Dat hoor ik ôök wel," zee opa, "maor ik ken eerst nog wel eve naae 't huisie."

Eve laeter toen 't gevaer verbij was vroeg tie: "Wie haai ter nou aagelijk oorlog?"

M'n vaoder ging an 't opnoeme: "Nederland, Duisland, België, Frankrijk, Polen, Engeland." "Dat is nog al wat" zee opa "dat zel oplest nog vechte worre."

Waer opa z'n aage bezonder an ergerde was de grôte snelhaaid van auto's en vliegtuige. Toen me een vreemd gesputter in de lucht hoorde, keek m'n vaoder deur een kiertie nae buite en zag een angeschote vliegtuig over komme. Die hong hêemel schuin in de lucht, en de piloot sprong d'r uit met z'n valscherp.

"De vent die komper uit," meldde vaoder. "Zôô," zee opa, "'t gao zeker nog niet hard genocht."

Nae die benauwde Maaidaage kwam 'et alledaegse leve weer van lieverlee op gang, en was ter van hêel den oorlog dikkels waainig te merreke. Maor laeter wier de toestand gaondeweg slechter. Watter nôôdig was voor 't huissouwe wier schaerser en voor alles mossie bonne hebbe.

Opa rôökte nog graeg z'n pijpie, en as vaoder soms met veul moeite een hallef ôönsie tebak erreges vandaen meebroch, zee opa: "Wat he'k nou toch an zoo'n klaain dotjie, breng toch een pond glijk mee, dan ken ik temêeste veruit!"

"Man! d'r is gêen tebak meer, je ken 'et nerreges krije!," riep me dan.

"Dat zou me de weerlander doen," zee opa dan, "Ak toch met cente in m'n hande nae' de winkel ging, en ze zouwe zegge: je krije et niet!"

Stooksel voor de kachel was ôök al een moeilijk artikel. Voor ouwe of ziekelijke meñse was er wel es een extra kolebonnechie te krije, en dat mos tan via de huisdokter. Die kwam regelmaetig op bezoek bij opa's en toen die d'r weer es was, zee moeder: "Dokter, kenne me voor m'n vaoder soms een mudjie kole krije, want hij is al zôô oud en hij wor kouwelijk?" Maor daer schoot opa uit z'n slof; "Bijje nou hêelemael bedut en bedat maaid, mojje nou bij den dokter om kole vraege. Je mot ommers bij de koleboer weze. Laet ze maor klesse hoor dokter, ze haai glad gêen verstand!"

De dokter lachte maor wat en zee: "Ik vind U niet zoo goed als bij mijn vorige visite meneer Kleinendorst, hebt U dat gevoel zelf ook?" "Beljaot heb ik dat gevoeld," zee opa, "dat weet jie zelf et èerste."

"Ik schrijf U wat staalpillen voor om aan te sterken," zee den dokter. "Das hêel best" zee opa, "ik heb meer an stael as an blik."

Zôô mosse me in die naore tijd noggal es lache om dien ouwe man, en toen die in 1943 z'n hêdd neer kwam te legge, 90 jaer oud, was dat een hêel gemis. Maor laeter wazze me blij dattie 't allerslechtste op 't end van den oorlog nie' mee had hoeve te maoke.

WERKGROEP DIALECTEN

AFDELING GENEALOGIE

Vanaf nu bevinden zich in de fichescollectie gegevens uit de hieronder genoemde bronnen:

- * Burgerlijke Stand Mijnsheerenland: overlijden 1829–1849.
- * Burgerlijke Stand Westmaas: overlijden 1850–1870.
- * Burgerlijke Stand Strijensas: overlijden 1818–1855.
- * Burgerlijke Stand Heinenoord: overlijden 1870–1882.
- * Burgerlijke Stand Puttershoek: overlijden 1877–1882.

- * Rechterlijk Archief Cromstrijen inv.nr. 71: Bestedingen, arbeidslonen, inkopen van materialen "de dijkage concenterende" 1642–1643.
- * idem inv.nr. 72: Rekeningen van verpondingen 1656–1670.
- * idem inv.nr. 73: Resolutieboek van "Dijkgrave en Heemraden van de nieuwe dijkage van Cromstrijen" 1623–1642.

- * Polderrekeningen polder Oud-Bonaventura 1769–1805 (met hiaten).

- * Polderrekeningen Oudeland van Moerkerken 1545–1586 (met hiaten).

- * Rekeningen van tienden van Oud-Piershil 1860–1877.

* Archief Nederlands Hervormde Gemeente Oud-Beijerland
inv. nr. 6: Diaconierekeningen 1641-1645.

* idem inv. nr. 7: Diaconierekeningen 1646-1651 (1650 ont-
breekt).

* Rechterlijk Archief Goudswaard: inv.nr. 51: Acten van
taxatie, staten, inventarissen en rekeningen van boedels
1753-1770.

* idem inv.nr. 52: Boedelrekeningen 1700-1704.

* idem inv.nr. 53: Boedelrekeningen 1705-1724, Heilige Geest
armenrekeningen 1694/95, 1715/16 en 1719-1721 en Kerkre-
keningen 1703-1715.

* idem inv.nr. 64: Testamenten, inventarissen, rekeningen,
enz. 1800-1811.

Streekgenealogieën van de hieronder volgende geslachten
werden aangevuld: stamreeks Boender, Boshuizen, kwartier-
staat Van Eijmeren-Mostert, Van der Gijp, Hoogwerf alias Van
Gameren, Koijck, Kraak, genealogie Schelling, genealogie Van
der Steen, Vermaas, Visser en Wüst.

Als nieuwe S.G.'s kunnen worden genoemd: Zeeman (981),
Gravendeel (982), Van der Sijden (983), Schuller (984), Hart-
mans (985) en Van Gameren (986).

Met dank aan alle vrijwilligers voor het vele werk dat in het
bovenstaande is gestoken!

A.O.M.

NIEUWE VRIENDEN

In de eerste maanden van 1995 lieten de navolgende perso-
nen zich als vriend/vriendin van het Streekmuseum noteren.
Wij heten de 36 donateurs nogmaals hartelijk welkom.

L 334 A. Bornkamp	Zwolle
L 415 G. Bos	Katwijk
L 827 C. Boshuizen	Delft
L 828 Mevr. Boshuizen	Delft
L 823 A. den Broeder	Rotterdam
L 824 J.J. van Dijke	Rotterdam

L 735 G. Brussaard	Eindhoven
HW 121 Joh. Dam	Strijen
L 825 A.P. Dekker	Spijkensisse
L 826 Mevr. Dekker	Spijkensisse
HW 693 P.Z. de Groot	Oud-Beijerland

HW 96 G.R.A. Hahn	Klaaswaal
HW 193 P.J. Heistek	Goudswaard
L 645 T.M. Hofman	Rijnsburg
L 702 P.L. Hoogenraad	Epe
L 703 A. Hoogenraad v/d Heiden	Epe

HW 672 H. Knoop	Klaaswaal
L 829 M.W. Kooij	Soest
L 830 J. Kooij-Vollaard	Soest
HW 673 A.J. Kooijman	Mijnsheerenland
HW 674 T.C. den Hollander	Mijnsheerenland

HW 728 H. Kranendonk	's-Gravendeel
HW 2 M.E. Leijnse	Numansdorp
HW 710 A. Meeldijk	Oud-Beijerland
HW 463 T. Meijer	Puttershoek
L 282 D.A. Regenboog	Bilthoven

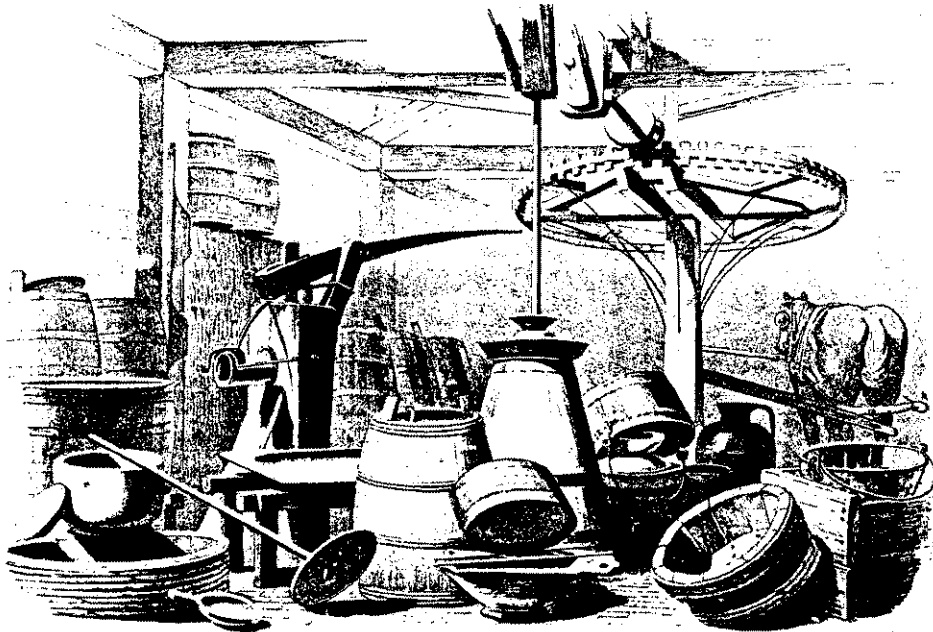
L 334 J.J. Schipper	Kalmthout-Heide (België)
L 68 J.C. Schroot	Groningen
L 338 S.J. Sneep	Uithoorn
L 444 H. Steenbergen	Steenbergen
HW 685 D.S. Stougie	Oud-Beijerland

HW 625 C.M. Verschoor	Strijensas
L 752 G. Vink	Soest
HW 631 A. van der Weijden	Nieuw-Beijerland
L 784 R. v.d. Wetering	Dordrecht
L 725 G. v.d. Wulp	Haarlem

Red.

AANWINSTEN

Het haast gebruikelijk dat, om ons onbekende redenen, wij in het eerste bulletin van het jaar minder aanwinsten kunnen melden dan in de andere twee bulletins. Dat levert als voordeel op dat wij alle in de afgelopen periode geschonken voorwerpen kunnen noemen. Er waren er verschillende bij die een bezoek aan het museum de moeite waard maken. Men name kan daarbij worden genoemd de karnmolen, die in de boerderij Oost-Leeuwenstein is opgebouwd. Een aantal onderdelen daarvan was enige tijd geleden al geschonken. Met behulp van een timmerman die enige nieuwe onderdelen heeft gemaakt is de karnmolen gemonteerd en klaar voor gebruik. Alleen het paard voor de aandrijving ontbreekt nog!

De tekening toont een soortgelijke karnmolen. Fraai bijpassend zijn de twee melkbussen (10 en 40 liter), de twee melktreeftjes de melkemmer en het houten juk, die in de afgelopen periode werden geschonken.

Andere aanwinsten in de agrarische sfeer zijn: een hooihark, een 5-kop inhoudsmaat (voor droge waren), twee hoosbakken (gebruikt om een afgedamd stuk sloot leeg te hopen, waarna de sloot kon worden uitgebaggerd), vier graanzeven, drie paardehoofdstellen en twee paardebroeken. De laatstgenoemde voorwerpen hebben niets met kledingstukken te maken, maar zijn brede gordels gemaakt van zeildoek, waarin een ziek paard, dat niet meer op zijn benen kon staan, werd gehangen.

Enkele kapmessen voor het hakken van rijshout en een haarhamer kregen een plaats bij de ambachtslieden. De klompenmakerij werd verrijkt met 32 paar geverfde en ongeverfde klompen.

Aan huishoudelijke artikelen werd ontvangen: een vruchtentpers, een tabaksdoos, en opvouwbaar houten droogrek, een poffertjespan, een gehaktmolen, een beschuittrommel, een koekblik, een weegschaal en een broodmes.

Eigenlijk ook huishoudelijk van aard, maar toch in een aparte groep ondergebracht is het textiel. Het museum kreeg ter aanvulling van de collectie: een kussensloop, een lange zwarte jas, een hoge zwarte hoed in een leren koffer, een keuvel, twee "koperen" gouden krullen en een ongeveer 60 jaar oud laken met gehaakte randen.

De documentatie-afdeling van het museum bevat niet alleen maar boeken. De collecties bevatten ook allerlei andere bronnen van (streek)geschiedenis, zoals de volgende aanwinsten: twee "Spiegel"-tijdschriften en vier plakboeken met kranteknipsels over het Oranjehuis, vier plakboeken met kranteknipsels over de tweede wereldoorlog, een plakboek met knipsels over diverse onderwerpen en een zeer oud exemplaar van de Rotterdamsche Courant, namelijk van 21 mei 1799.

Als laatste de rubriek diversen: een voetbalspel en een pop die de plaats van de kraamvrouw (die aan vervanging toe was) in de kraamkamer heeft ingenomen. De kraamvrouw ligt er weer "netjies" bij. De goede gevers van bovengenoemde aanwinsten danken wij hierbij nogmaals van harte.

R.v.d.W.

DE VRAGENRUBRIEK

De Vrienden-genealogen hebben de afgelopen tijd niet stilgezeten. Dat blijkt uit de hoeveelheid reacties die werden ontvangen op vragen uit het vorige nummer. Hieronder volgt een samenvatting.

394. De stamreeks van Pieter Huijge Lagerwerff ziet er als volgt uit:

1. Teunis Pleunen Lagerwerf, tr. N.N. Uit dit huwelijk:
2. Jacob Teunis Lagerwerf, geb. Rijsoord 27.6.1610, overl. Rijsoord 18.1.1695, tr. Ridderkerk 14.12.1636 Barbertken Willems, geb. Ridderkerk ca. 1609, overl. Rijsoord 25.1.1682. Uit dit huwelijk:
3. Huijgh Jacobsz Lagerwerf, geb. Rijsoord 16.12.1640, overl. Rijsoord 27.5.1709, tr. Rijsoord 25.7.1688 Geertie Dammis Kranenburg, geb. Heerjansdam 8.3.1656, overl. Rijsoord 22.8.1720. Uit dit huwelijk:
4. Jan Huigen Lagerwerf, geb. Rijsoord 9.11.1692, tr. IJsselmonde 8.12.1720 Neeltje Foppe Meijnlief, geb. West-IJsselmonde, dochter van Fop Ariens Meijnlief en Aaltje Floris Verschoor.
5. Huig Jansse Lagerwerf, geb. Rijsoord, tr. Rijsoord 26.4.1750 Jannetje Pieters van 't Hof, geb. Rijsoord 9.7.1730, dochter van Pieter Janse van 't Hof en 1e Cornelia Cornelis de Groot.
6. Pieter Huige Lagerwerf, geb. Barendrecht 5.12.1762, tr. Barendrecht 15.5.1792 met Neeltje Gijsbertse Steenhoek. Bronnen: Streekarchief IJsselmonde en "de Geslachten Cranendonck in Holland, ca. 1400-1700" door Ir. C. Sigmond en K.J. Slijkerman.

401. Alle reacties verwijzen naar: "de Geslachten Leenheer te Heerjansdam en Oost-Barendrecht" uit: "Geslachten van het IJsselmonde", deel 8, blz. 22 e.v. door K.J. Slijkerman. De in de vraag genoemde Aert Jacobs Leenheer is volgens de heer Slijkerman niet te plaatsen in deze geslachten Leenheer.

402. Bestellen, ook wel genoemd Mastellen, werden vooral in het zuiden van ons land gebakken. Bij begrafenissen of andere plechtigheden werden ze veel genuttigd. Om ze te maken, neme men een stuk goed afgewerkt beschuitdeeg en voegt per kilo 20 tot 25 gram anijszaad toe. Voorts worden nog kruiden toegevoegd. De geschiedenis vermeldt dat juist het toevoegen van kruiden de boze geesten deed vluchten. Deegstukjes van 40 gram worden opgeboid. Hiervan moet een ronde plak worden gemaakt, met in het midden een gaatje. Voldoende gerezen zijnde, afbakken op 250 graden. Daarna drogen in een flauwe oven.

404. Mogelijke ouders van Dirk Janse van de Merwe(de) zijn: Jan Dirkse van de Merwe, begr. Dubbeldam 20.2.1724 en Cornelia onder de Linden, begr. Dubbeldam 1730. Ariaantje den Houting, ged. Dubbeldam 23.11.1687, overl. aang. Wioldrecht 24.8.1770, dochter van Arij Pieters den Houting, tr. Dubbeldam 3.7.1667 met Anneke Willemsdr. Meer uitgebreide informatie is toegezonden aan de vragsteller.

405. Het overlijden van Jan Dircxse van de Merwe werd aangegeven te Dubbeldam op 20.2.1723, dat van Cornelia Gerrits onder de Linden op 19.1.1730, eveneens te Dubbeldam. Een mogelijke dochter van dit echtpaar is: Gijsbertje Jans van de Merwe, die op 11.12.1723 wordt genoemd als weduwe van Cornelis Arijens Verdonck (ONA 's-Gravendeel 4590).

406. Jan Cornelisse Dwarswaard, j.m. tr. 1.3.1671 met Maijken Cornelis. Hij is vrijwel zeker een zoon van Cornelis Willems Dwarswaert, genoemd als gebruiker van een erf aan de Strijense Westdijk in 1675. Deze Cornelis moet dan weer een zoon zijn van Willem Anthonisse Dwarswaert. Deze pacht op 17.4.1631 "dijck op grond van de Clemme op de Clemsche wech vanaf de crompte tot de Oudelansche dijck". Ook pacht hij de dijk, de vroegere Westdijk, vanaf de "Waelwegh" tot de Molenweg.

En dan zijn er nog nieuwe vragen. Hieronder volgt een opsomming.

408. Een vriend van het museum vraagt: "Wie kan mij iets vertellen omtrent mijn grootouders Arie Groeneveld en Maartje van der Linden, in 1922 te Oud-Beijerland overleden? Zelf geboren in 1938 heb ik ze nooit gekend. Mijn grootvader was indertijd een bekend aardappel-commissionair. Te zijnen huize aan de Bootstraat te Oud-Beijerland werden aardappelmonsters op petroleumstellen gekookt, welke door handelaren uit de stad geproefd en gekeurd werden. Hij was te Oud-Beijerland bekend als: 'Arie van Kees van Kobusse'". Reakties graag aan: A.E.J. Groeneveld Czn, Emmastraat 60, 2991 BC Barendrecht (tel. 01806-15615) of via het adres van de rubriek.

409. Maaike Cornelis Koomen(s), ook Coomans, geb. ca. 1650, tr. 1e als j.d. van Mijnsheerenland op 14.6.1676 te Mijnsheerenland met Jan Dirks Ganseman, 2e otr. Dordrecht 19.10.1681 met Floris Jansen en 3e Dordrecht 19.12.1685 met Lieven Hendriks Bax. Haar overlijden werd op 1.6.1736 te Dordrecht aangegeven. Wie waren haar ouders?

410. Teunis Kruijthoff, geb. Mijnsheerenland 24.8.1664, tr. als weduwnaar van Annigje de Graauw op 25.10.1712 te Mijnsheerenland met Maartje Nieuwenboer, wrs. geb. te Zuid-Beijerland, dochter van Cornelis Nieuwenboer en N.N. Wie is haar moeder?

411. Jan Hoogvliet, geb. Goudswaard 5.4.1833, tr. Maasdam 29.4.1860 met Geertrui van Zanten, geb. 's-Gravenhage 8.3.1836. Zij vertrekken in 1872 naar Rotterdam. Waar zijn zij gebleven?

412. Pieter Jacobsz van Mechelen, kleermaker te Strijen, overl. 1659, was gehuwd met Margrieta van Leeuwen. Zij vertrekt in 1659 naar Amsterdam/Diemermeer. Zoon uit dit huwelijk is Jacob Pietersz van Mechelen, chirurgijn te Klaaswaal. Een dochter van Pieter en Margrieta was gehuwd met Jan Jans van der Marck, schout van Diemermeer.

Mogelijk is Jannetje Pieters (overl. Klaaswaal 1682/1683) een andere dochter, gehuwd met David Daniels de Marchije te Klaaswaal (overl. voor 1679). Kinderen uit dit huwelijk waren Daentie Davids en Grietie Davids. Gevraagd nadere gegevens over de hierboven genoemde personen. Was Jannetje inderdaad een dochter van Pieter Jacobsz van Mechelen?

Op dit moment liggen er zegge en schrijve nog drie vragen op publicatie te wachten. Er is dus weer volop gelegenheid om nieuwe vragen in te sturen! Vergeet u niet een postzegel voor antwoord bij te sluiten?

Het adres van de vragenrubriek is nog steeds:
Strijensedijk 2, 3295 KM 's-Gravendeel.

A.O.M.

WAT DE KRANTEN ZEGGEN

Op 5 mei 1995 zal de wapenstilstand met Duitsland worden herdacht. Nederland denkt dan terug aan de bevrijding in de meidagen van 1945. Voorafgaand aan deze feestelijke gebeurtenis staan velen op de vierde mei twee minuten ondermeer stil bij de oorlogsgraven en de monumenten, die herinneren aan de verschrikkingen van vijf jaar oorlog. Begrippen als distributie, verzet, inundatie, bombardementen, onderduiken, deportaties en rooftransporten naar Duitsland vormden tussen 1940 en 1945 dagelijkse onderwerpen van gesprek.

Op 21 juli 1942 maakt "de Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied: Seyss Inquart" in het Verordeningenblad de Metaalverordening bekend. Deze maatregel houdt onder andere in dat melkbussen, walsen, brouwerijketels en kerkklokken verbeurd worden verklaard. In de Duitse smeltovens worden deze voorwerpen, die voornamelijk uit koper, lood, tin of nikkel bestonden, omgesmolten voor het maken van oorlogstuig.

Over de gevolgen van één van dergelijke rooftransporten gaan de volgende drie krante-artikelen, die letterlijk zijn overgenomen uit het Nieuwsblad.

"April 1943.

In Nieuw-Beijerland slaat de klok weer.

Een van de vele ongemakken, die de oorlog met zich mee heeft gebracht is het gemis der torenklokken. Niet omdat hun bronzen stemmen niet meer klinken bij feestelijke gebeurtenissen of droeve begrafenissen. Want al is dit een gemis, een ongemak kan men het niet noemen. Doch de afwezigheid van de uurwerkklok veroorzaakt het groote ongemak. Dit geldt vooral voor het platteland, waar veel menschen op de akkers werkzaam zijn en waar men gewend was zijn werktijden op het slaan van de klok te beginnen of te beëindigen. En niet enkel in het veld leefde men op de torenklok, doch ook binnen die dorpen zelf. In de steden was dit nimmer het geval. Daar gaat het geluid van de klok verloren in het stadsrumoer, doch in de stille dorpen drong het slaan van de torenklok als het ware tot in elke woning door en onwillekeurig gingen velen daarnaar hun dagelijksche werkzaamheden inrichten. De verwijdering der klokken heeft aan dit alles een eind gemaakt. De klokken zijn van hun stoelen gelicht en sindsdien zijn de dorpstorens stom gebleven. Op sommige plaatsen heeft men gezocht naar vervangingsmiddelen. Zoo lazen wij van klokgeluid op grammofoonplaten dat krachtig versterkt in Rotterdam en omstreken stemming gaf aan het achter ons liggende Kerstfeest. Van een vervangingsmiddel voor een uurwerkklok hadden wij echter nog niet gehoord, tot ons ter oore kwam, dat men in Nieuw-Beijerland op een even originele als eenvoudige wijze in plaats van een klok een leege zgn. zuurstofflesch in den toren had gehangen. Wij zijn er een kijkje gaan nemen en zijn vergezeld van den sleutelbewaarder, den heer Verloop in den stoffigen toren geklommen, om de vinding van nabij te bezien. En inderdaad dit "surrogaat" voldoet uitstekend. Op de plaats waar voorheen de klok hing, is nu de zuurstofflesch aan enkele kabels opgehangen en de hamer van het uurwerk slaat in plaats van de klok, op de flesch, zooals alle "surrogaten" kan ook dit het "echte" niet doen vergeten.

De klank is echter goed en naar wij ons hebben overtuigd in Nieuw-Beijerland goed te hooren. Wanneer het stil weer is, kan men het geluid op een half uur gaans afstand van het dorp nog duidelijk waarnemen, zoo vertelde men ons. Of Nieuw-Beijerland op dit gebied de primeur heeft, is ons niet bekend. Wel is zij de eerste gemeente in de Hoeksche Waard, die dit vervangingsmiddel heeft toegepast.

Het geschiedde op initiatief van burgemeester Hammer -de toren is gemeente-eigendom- en zal mogelijk nog wel navolging vinden. Hoe het ook zij: in Nieuw-Beijerland hoort men de klok weer slaan."

"Januari 1946.

Tot onze groote vreugde is de torenklok teruggevonden en vorige week in ons dorp gearriveerd. De surrogaat-klok heeft tijdens den oorlog wel voldaan, maar zij heeft ons nimmer de klanken van onze oude klok kunnen doen vergeten."

"Maart 1946.

Vrijdag werd ook hier de oude kerkklok weer ingehangen, wat met eenige plechtigheid gepaard ging. De leerlingen der Openb. School waren voor de toren verzameld en het hoofd der school vertelde hoe de klok reeds in 1643 gegoten en in gebruik genomen was en dus waarschijnlijk ook luidde bij de Vrede van Munster in 1648, die ons land voor 't eerst de onafhankelijkheid bracht: hoe zij meeleeftde in de blijde en droevige dagen onzer geschiedenis, voor zooveel luidde bij hun laatsten gang, menige Zondag de bevolking noodde saam te komen voor de Godsdienstoefening.

De klok is versierd met een dubbele rand van bloembladen en draagt tot inscriptie:

"Ik roep met het geluid,

Mijn voorzaat mond' niet mee,

Ik weet de Roobols dank,

Geef Bourgois de eer."

Twee wapens vertoonen een schild waarin zeven reigers en het onderschrift: "Pieter Roobol, Fabrique"; en een ander schild met drie bloemkransen waaronder de naam van Jean Bourgois.

Nadat de schoolkinderen 2 coupletten van het "Wilhelmus" en "Wij leven vrij" hadden gezongen liet de klok zijn klanken voor het eerst sinds vijf jaar weer over het dorp klinken."

Uit het voorgaande blijkt dat de eeuwenoude Nieuwbeijerlandse klok na de oorlog is teruggehangen in de kerktoren. Ditzelfde kan gezegd worden van de kerkklok van Klaaswaal. Van deze klok is bekend dat zij geruime tijd in het gezonken transportschip op de bodem van het IJsselmeer heeft gelegen. Na de oorlog is ze opgevist en teruggebracht naar Klaaswaal.

De dorpen Puttershoek en 's-Gravendeel daarentegen moesten na de oorlog nieuwe klokken aanschaffen, want de oude zijn tijdens de oorlogsjaren in de smeltovens verdwenen.

P.J.P.

HISTORISCH ALLERLEI

VUUR AAN DE HEMEL

De wereld scheen vol lichtere geluiden
en een soldaat sliep op zijn overjas.
Hij droomde lachend dat het vrede was
omdat er in zijn droom een klok ging luiden.

Er viel een vogel die geen vogel was
niet ver van hem tussen de warme kruiden.
En hij werd niet meer wakker want het gras
werd rood, een ieder weet wat dat beduidde.

Het regende en woei. Toen het begon
achter de grijze lijn der horizon
het bulderen -goedmoedig- der kanonnen.

Maar uit zijn jas, terwijl hij liggen bleef
bevrijdde zich het laatste wat hij schreef:
liefste, de oorlog is nog niet begonnen.

Bertus Aafjes
De laatste brief

We staan op het kleine kerkhof van Piershil achter de hervormde kerk. Voor ons staat een eenvoudige lichtgekleurde steen met de volgende woorden: Pilot Officer R.W.H. Echlin. Air gunner. Royal Air Force. 10th may 1940. Age 36. For King and Country. Het is het graf van mitrailieurschutter Tweede Luitenant Robert W.H. Echlin wiens jonge leven eindigde in een brandend vliegtuig dat in de buurt van Piershil neerstortte op de eerste oorlogsdag. Wat is er op die tiende mei, bijna 55 jaar geleden, gebeurd en wat heeft deze Engelse jager boven een strijdend Nederland te zoeken? In het kort willen we nagaan wat leidde tot deze tragische gebeurtenis.

Op die vroege vrijdagmorgen overhandigt Graf Zech von Burkersroda, de Duitse gezant in Den Haag, een verklaring aan onze minister van Buitenlandse Zaken waarin staat dat een geweldige Duitse troepenmacht is ingezet en dat elk verzet zinloos zal zijn. De motivering is dat ze onweerlegbare bewijzen hebben van een onmiddellijk dreigende inval van Frankrijk en Engeland in België, Nederland en Luxemburg om naar het Ruhrgebied op te rukken. Het antwoord is dat "de Nederlandse regering van oordeel is dat, gezien de ongehoorde Duitse aanval op Nederland, zonder enige voorafgaande waarschuwing, thans een staat van oorlog is ontstaan tussen het Koninkrijk en Duitsland".

Op dat ogenblik zijn de eerste Nederlandse soldaten reeds gesneuveld en dalen Duitse parachutisten in het westen van het land. Nederland is ontwaakt door het nerveuze geflaf van het luchtafweergeschut en door de angstaanjagende explosie van bommen. We zijn in oorlog met het Derde Rijk van Adolf Hitler, de machtigste gangsterstaat die de geschiedenis ooit gekend heeft. Ondanks onze strikte neutraliteit zijn we, door de omstandigheden gedwongen, bondgenoot van Engeland geworden.

Om 10.30 uur Britse tijd zijn van het vliegveld Manston in Engeland 6 Bristol Blenheim 1F jachtvliegtuigen opgestegen met de opdracht om in de buurt van Waalhaven elk vijandelijk toestel aan te vallen en de op Waalhaven gelande

vliegtuigen te vernietigen. Het zestal staat onder commando van de 29-jarige Squadron Leader James Wells. Het is een gevaarlijke onderneming. De Duitsers hebben een groot overwicht in de lucht boven Nederland en tegenover de Messerschmitts BF 109 en 110 zijn de Blenheims wat snelheid en bewapening betreft vrijwel weerloos. De Bristol Blenheim is een tot lange-afstandsjager omgebouwde bommenwerper bewapend met 5 mitrailleurs. Een ervan wordt bediend door de schutter in de rugkoepel.

Het is helder weer als de formatie de Nederlandse kust nadert. Het is niet moeilijk voor de navigator in het toestel van de commandant om het doel te vinden. Rook van ettelijke branden aan de oostelijke horizon wijst hem de weg. In twee groepen van drie vallen ze het vliegveld aan. Dan duiken er plotseling tien Messerschmitts BF 110 op die kort daarvoor van een Duits vliegveld opgestegen zijn met als opdracht: vrije jacht boven Rotterdam. Als roofvogels werpen ze zich op de veel lager vliegende Engelsen. Een moorddadig luchtgevecht begint waarbij het lichtspoor naar alle kanten schiet. De Engelsen vechten dapper maar ze hebben geen kans tegen de veel sterkere Duitse formatie. Vijf van de zes Blenheims worden neergehaald. Eén vliegtuig weet, zwaar beschadigd, Engeland te bereiken.

Het toestel van Squadron Leader Wells stort neer bij Pernis. Alleen de navigator weet zich met zijn parachute te redden. Bij het neerkomen raakt het vliegtuig een huis in de buurtschap de Hei dat grotendeels verwoest wordt. Wells en zijn boordschutter worden aanvankelijk begraven op de plaats van het ongeluk. Later vinden ze op Crooswijk te Rotterdam hun laatste rustplaats.

Een tweede toestel komt met een luide klap neer in de buurt van Hoogvliet. Beide inzittenden komen om. Zij liggen begraven op de algemene begraafplaats te Spijkenisse. Een derde Blenheim stort bij Waalhaven neer. Ook hier zijn geen overlevenden. De twee bemanningsleden zijn op Crooswijk begraven. De piloot van de vierde jager slaagt er in om zijn zwaar gehavende machine bij het dorp Herkingen op een modderbak te zetten. De twee officieren zijn slechts licht gewond. Nederlandse soldaten nemen hen mee naar Oud-Beijerland.

Bovenstaande tekening van het neerstorten van Wells is -later- door een ooggetuige gemaakt.
Foto: Stichting Oudheidkamer Pernis.

Onder bewaking brengen ze de nacht door in hotel "De Oude Hoorn". Ze komen tenslotte in Den Haag terecht vanwaar zij via Hoek van Holland met de Engelse torpedojager "Hereward", die ook Koningin Wilhelmina aan boord heeft, naar Engeland gaan.

De vijfde Engelse jager wordt door een Messerschmitt achtervolgd. De piloot doet verwoede pogingen zijn belager van zich af te schudden. De schutter in de rugkoepel, Robert Echlin, is vermoedelijk geraakt want het schieten houdt op. Het vliegtuig rookt uit een van zijn motoren en verliest steeds meer hoogte. Buiten het dorp Piershil maakt de vlieger een noodlanding. Het is dan ongeveer 12 uur/half een. Ooggetuigen weten de piloot uit het brandende wrak te bevrijden maar de air gunner is waarschijnlijk al dood want hij ligt bewegingloos voorover op zijn mitrailleur. Het verkoolde lichaam is de andere dag, 11 mei, met militaire eerbegraven achter de hervormde kerk.

De piloot, Flight Lieutenant Hugh Rowe, is bewusteloos op een brancard naar Oud-Beijerland vervoerd en bij dokter Kroesen terecht gekomen. Na vijf weken brengen de Duitsers hem naar het Zuiderziekenhuis te Rotterdam en vandaar naar een hospitaal in Duitsland. Vanaf oktober 1940 tot het einde van de oorlog zit hij in een krijgsgevangenkamp.

Van de zes jachtvliegtuigen met dertien bemanningsleden die die morgen uit Engeland vertrokken zijn, gaan vijf toestellen verloren, vinden zeven mannen de dood, wordt één gevangen genomen, keren er later drie terug en weten twee in hun gehavend vliegtuig de thuisbasis te bereiken. De droeve balans van een dappere poging om Nederland te helpen in een oorlog die nog maar enkele uren oud is.

Bronnen:

Hans Onderwater, En toen was het stil...

A.J. Verhorst, Piershil 1940 - 1945

Bericht van de Tweede Wereldoorlog

Dr. L. de Jong, Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog

Archief Streekmuseum Hoeksche Waard te Heinenoord

J.W.